

עניינים תוכן

מבוא	2
השוואה בין נוסחי מכות מצרים	3
ה' מקשה את לב פרעה	11
סיכום	13
ביבליוגרפיה	14
נספחים	15

מבוא

עשר מכות מצרים הוא סיפור מקראי אודות עשרה מפגעים על טבעיים שאירעו לעם המצרי בעקבות העימותים שלו עם בני ישראל. סיפור זה מופיע במקרא לאחר שפרעה מסרב לשחרר את בני ישראל מעבדותם במצרים והפך לסיפור ידוע בתרבות היהודית ובתיאולוגיה היהודית נוצרית. מסורת מכות מצרים נמצאת במקרא בשלושה ניסוחים בולטים. הניסוח המפורט של ספר שמות ושני ניסוחים קצרים בדרך הטפות לקח אשר נמצאות במזמורי התהילים של עז וקה. אם הסיפור אשר צוין בספר שמות מונה עשר מכות שונות, אשר בנויות לפי סדר כרונולוגי מסוים אותו אנו מציינים בסדר פסח, מזמורי התהילים מציינות שבע מזמורים חופפים בחלקן בלבד.

בעקבות הניתוח של ההבדלים והשוני אשר קיים בין המקורות השונים אשר עוסקים במכות מצרים, עלו גם שאלות נוספות ובעיות תחביריות ולשוניות נוספות אשר עוסקות בסיפור של יציאת מצרים מתוך ההקשר של המכות. עבודה זו תבקש להבחין את שלושת הגרסאות הללו ולעמוד על זמן יצירתן, על המהות והמסר שגרסאות הללו מבקשות להעביר ועל שימור המסורת שהן משמרות בנוסח שלהן. שאלת המחקר של העבודה, אם כן, תהיה:

מה הדומה והשונה בין שלושת סיפורי המכות המופיעים בתנ"ך?

על מנת לענות על שאלה זו אערוך השוואה לשונית ותחבירית אשר נוגעות לנוסחים הללו בשלב הראשון. בשלב השני אנתח את המשמעות של התוכן של הדברים באמצעות מחקר אשר בחן והשווה את הדברים עם כתובים אחרים ועם רוח התקופה שבמסגרתה הם נכתבו. מקום נוסף בדיון יינתן עבור השאלה מי נתן את המכות בכל אחד מן הניסוחים הללו ומדוע יש שוני מבחינה זו בכל אחד מן המקורות. סעיף נוסף של העבודה יעסוק במשפט:

”וְאֵנִי אֶקְשֶׁה אֶת לֵב פְּרַעֲה וְהִרְבֵּיתִי אֶת אֹתֵתִי וְאֶת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם”¹.

בסעיף זה אערוך דיון קצר בשאלה זו- מדוע האלוהים בעצמו מקשה את לב פרעה, אם הוא מעוניין בכך שבני ישראל יצאו ממצרים. מדוע הוא לא מקל על ליבו של פרעה ובכך מאפשר את יציאת מצרים, לפי המקורות היהודים והמחקר אשר עסק בשאלה זו.

פרק ראשון: השוואה בין נוסחי מכות מצרים

לפני שנעמוד על ההבדלים בין הניסוחים השונים אשר מופיעים במקרא יש לזכור כי המספרים שבע ועשר מסמלים את השלמות בתרבויות רבות ובמונחים בסיפורים שונים. גם המסורת של עשר המכות של

¹ ספר שמות פרק ז', פסוק ג'.

מצרים ושבע המכות של מזמורי התהלים מבקשות להביע את הרעיון כי המצרים הוכו על ידי האלוהות השלמה בצורה מוחלטת. החוקר לוויןשטיס טוען מסביר כי סיפור המכות של מצרים בנוי בצורה אותה הוא הגדרי בתור טור קלימקטי², אשר מתואר בצורה של מערכת מאורעות אשר באים האחד לאחר השני, מקבילים האחד לשני, ומסתיימים במאורע מכריע אחד אשר מסיים את הסיפור. נוכל לעמוד על ההבדלים לפי הטבלה הבאה:

שמות	תהילים עח	תהילים קה
1 דם	דם	חושך
2 צפרדע	ערוב + צפרדע	דם
3 כינים	ארבה	צפרדע
4 ערוב	ברד – בעצים	ערוב + כינים
5 דבר – בבהמות	ברד/דבר (סיכול אותיות)	ברד – לעצים
6 שחין – באדם ובבהמה	דבר באדם	ארבה
7 ברד	בכורות	בכורות
8 ארבה		
9 חושך		
10 בכורות		
לא מופיעים	כינים, חושך, שחין	שחין ודבר

למסורת של המכות במצרים יש עדויות גם במקורות חוץ מקראיים. בין המקורות הללו ניתן לציין את

² * טור קלימקטי – תקבולת קלימקטית – כאשר תחילתה של הצלע (משפט) השנייה חוזרת באופן מילולי על תחילתה של הצלע הראשונה אבל בהמשך המשפט, הצלע השנייה מכניסה חידוש שאין לו מקביל בצלע הראשונה. וככה התקובלת מגיע לשיאה. (מתוך בית המדרש הוירטואלי מאת הרב אלחנן סמט).